

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים כ"ט - ל'

פרק כ"ט

פרקנו כולל כמה נבואות: החלק הראשון (א-ח) כולל נבואה על ירושלים, הפותחת בלשון קינה ומתארת את מצבה השפל וסכנת ההשמדה שלה, ועוברת לפתע לתיאור מפלת האויבים המוחצת והפתאומית. ככל הנראה מוסבת נבואה זו על נפילת צבא סנחריב בשערי ירושלים, אירוע שמופיע בכמה מקומות בספרנו. החלק השני (ט-יז) מתאר את עוורונם של מנהיגי ונביאי העם. הפרק חותם בדברי תוכחה על חוטאים הסבורים שה' אינו רואה את חטאיהם.

1 וְתָהִי יְרֵאָתְךָ אֶתִי מִצֹּטְרֵי אֲנָשִׁים מִלְמַדְהָ (יג): בפסוק זה מופנית כלפי העם תוכחה דתית על אופיה של יראת ה' שלהם. בחנו את הפירושים הבאים, וחישובו מהי הביקורת לפי כל אחד:

רש"י: ותהי יראתם אותי לא בלב שלם כי אם במצות אנשים המלמדים אותם הראו כנכנעים לפניו כדי לפתותו בפיכם.

רד"ק: כי מי שאינו עושה אלא מה שמצווה בלבד ואינו מוסיף מעצמו, אינו עושה הדבר מחפצו ומרצונו.

דעת מקרא (עמוס חכם): היראה שהם יראים אותי היא בעיניהם גזירה שאנשים גזרו עליהם ושמוה כעול על צואר בהמה. מלומדה - מוטלת כעול, כלשון 'ואפרים עגלה מלומדה אוהבת לדוש'.

2 ... וְאֶבְדָּה חֻקֵּי חֻקֵּי וּבִנְיַת וּבִנְיַת נְבִיִּי תִסְתַּתֵּר (יד) בהמשך הנבואה נזכר העונש שיבוא בעקבות יראת ה' הפגומה. מה הקשר בין החטא לעונש? תנו דעתכם לתפקידו של הלב במקרא (לדוגמה - ישעיהו ו').

3 וְשָׁמְעוּ בְיוֹם-הַהוּא הַחֲרָשִׁים דְּבַר־סֵפֶר, וּמֵאִפֶּל וּמִחֲשַׁן עֵינֵי עוֹרִים תִּרְאֶינָה (יח).

א) בפסוקים אלה מתואר המהפך והתיקון שיתחולל בעולם לעתיד לבוא. פקחת עיני העיוורים מהחושך נקשרת גם לפתיחת הנבואה (טו). עימדו על הזיקה הניגודית בין שני הפסוקים. ראו גם את הפסוק האחרון בפרק (כד).

ב) עניין הראיה והעיוורון/הסתרה שוזר את נבואתנו עם הנבואה שקדמה לה (ט-יז). ראו פסוקים י-יב, יד ושימו לב לקשר בין 'הספר החתום' בפסוקים יא-יב, לבין האמור בפסוקנו: וְשָׁמְעוּ... **דברי ספר'**. לאור פסוקים אלה חישבו - מהי משמעותה הסמלית של פקחת עיני העיוורים? ראו גם את דברי רש"י: 'ושמעו ביום ההוא - ותיבטל הקללה האמורה למעלה: כי נסך עליכם ה' רוח תרדמה... ותהי לכם חזות הכל כדברי הספר החתום...'

פרק ל'

הרקע לנבואה בפרקנו ובפרק הבא הוא החשש הגדול מפני עליית אשור על יהודה וירושלים בתקופת חזקיהו. ישעיהו שולל את ההישענות הצבאית על מצרים, ומנבא על כשלונה, והוא מפציר בשרי יהודה לבטוח בה' ולא לחשוש מפני המתקפה האשורית (א-יא), כשם שניבא לאחז בשעתו (פרק ז'). אלא ששרי יהודה, כאחז, מסרבים לשמוע לדבריו, ולכן תחילה יבואו למשבר עמוק (יב-יח) אך לבסוף משישנו את דרכם תבוא הישועה הגדולה, המרמזת למפלת סנחריב בירושלים (יט-לג).

4 'הֵהָלַכְתִּים לְרִדְתַּי מִצְרַיִם וְפִי לֹא שָׁאָלוּ' (ב): בפסוקים א-ז מבקר הנביא בחריפות את ירידת שרי יהודה למצרים לשם בקשת סיוע. מלבד הביקורת העקרונית על ההישענות על כח אחר, רמוזה כאן ביקורת נוספת הקשורה למצרים עצמה. עיינו בפרשת המלך בדברים י"ז, טז וחישובו - מה משמעות האיסור לשוב למצרים באותה דרך שבה יצאו ממנה?

5 במהלך הפרק מתחולל שינוי עמוק ביחסו של העם ומנהיגיו לנביאים. עימדו על ההבדל בין היחס בחלק הראשון (ט-יא) ליחס בחלק השני (כ-כא), התייחסו לתפקיד ולאופי ה'דרך' הנזכרת בשתי הפסקאות. מה יחולל את השינוי (ראו פסוקים טו-יח)?

הרחבה

'הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה' - אמר ר' לוי (משל ל) לארכון טיקטונון (=ארכיטקט) שבנה המדינה חדרים וביבים ומערות. לאחר ימים נעשה גבאי (=גובה כספים) והיו בני המדינה נטמנים בפניו באותם החדרים והמערות. אמר להם אני הוא שבנתי כל אילו החדרים והמערות, ומפני מה אתם נטמנים? כך 'הוי המעמיקים... אתמהא?!' 'והיה במחשך מעשיהם... הפככם אם כחומר היוצר יחשב' - מדמים צורה ליצרה, נטיעה לנוטעה. (בראשית רבה פרשה כד)

הגנב משלם תשלומי כפל, ואם טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. הגזלנים בין כך ובין כך אין משלמין אלא קרן. שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי: וכי מה ראתה תורה להחמיר בגנב יותר מבגזלן? אמר להם: גזלן השוה עבד לקונו, וגנב חלק כבוד לעבד יותר על כבוד קונו, כביכול עשה גנב את עין העליונה שאינה רואה ואת האוזן שאינה שומעת, שנאמר: 'הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה...' (תוספתא בבא קמא ז, א)

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < לקט ביאורי מילים לישעיהו פרקים כ”ט - ל’

- פרק כ”ט** (א) **הוּא אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל קָרִית חֲנָה דוֹד, סָפוּ שָׁנָה עַל-שָׁנָה חֲגִים יִנְקָפוּ:** קריאת צער על ירושלים, המתינו עד אשר יעברו שנתיים שלוש, ואז תבוא הפורענות.
- (ב) **וְהִצִּיקוּתִי לְאֲרִיאֵל וְהִיְתָה תֵּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה:** ה’ יביא על ירושלים צרה גדולה עד שישמעו בה זעקות אבל.
- (ג) **וַחֲנִיתִי כְדוֹר עֲלֵיךְ:** ה’ יקיף את ירושלים במצור ובמוצבי אויב.
- (ד) **וְשִׁפְלַת מֵאֲרֶץ תְּדַבְּרִי וּמַעְפָּר תִּשַׁח אֲמֹרְתֵךְ:** ירושלים תושפל עד עפר עד שכמעט לא ישמע קולה.
- (ה) **וְהִיא כְּאֵבֶק דָּק הַמּוֹן זָרִיךְ, וְכִמְץ עֲבָר הַמּוֹן עֲרִיצִים וְהִיא לְפִתְעָ פִּתְאֹם:** באופן פתאומי יעלם כל צבא האויב כלא היה.
- (ו) **מַעַם ה’ צְבָאוֹת תִּפְקַד...:** גזירת השמדת האויב היוצאת מעם ה’ תתגלה בזעזוע איתני הטבע.
- (ז-ח) **וְהִיא כְּחִלּוֹם חֲזוֹן לַיְלָה הַמּוֹן כָּל-הַגּוֹיִם הַצְּבָאִים עַל-אֲרִיאֵל...:** המצור יראה בעיני אנשי ירושלים כסיוט לילי ממנו התעוררו עם בוקר, ובעיני האויב כאדם רעב וצמא המדמה שתאוותו התמלאה, ומגלה שהיה זה בחלומם.
- (ט) **הַתְּמַהְמְהוּ וְתִמְהוּ הַשֵּׁתֶעֱשֶׂעוּ וְשַׁעוּ:** פניה למנהיגי העם המצויים במצב של מבוכה ובלבול, ונוהגים כעצומי עיניים. **שָׁכְרוּ וְלֹא-יָזוּ וְעוּ וְלֹא שָׁכְרוּ:** הולכים מתנוודים ללא מטרה, כשיכורים.
- (י) **וַתְּהִי לָכֵם חֲזוֹת הַכָּל כְּדַבְּרֵי הַסֵּפֶר הַחֲתוּם:** הנביאים שתפקידם לחזות את הנסתרות אינם מסוגלים לפענח אותן, כאדם המתבונן באיגרת סגורה וחתומה.
- (יג) **יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִי:** העם מבקש להתקרב אל ה’ במילים ריקות, ללא כיסוי.
- (יד) **לָכֵן הִנְנִי יוֹסֵף לְהַפְלִיא אֶת-הָעָם הַזֶּה הַפְּלֵא וּפְלֵא:** ה’ יביא לכך שהעם ימשיך להתפלא על האירועים ולא להבינם. פירוש אחר: ה’ יעשה לעם מעשים שיתכסו מעיניהם.
- (טו) **הַפְּכֶכֶם אִם-כַּחֲמֹר הִיצֹר יַחֲשַׁב:** האמת הפוכה מדעתכם, שכן ה’ היוצר אינו מוגבל בידיעותיו כמו האדם המשול לחומר שבו הוא יוצר.
- (כ) **מַחֲטִיאֵי אָדָם בְּדַבָּר וְלִמּוֹכֵיחַ בְּשַׁעַר יִקְשׁוּן וַיִּטּוּ בְּתֵהוּ צְדִיק:** הרשעים המחטיאים את בני האדם בדבריהם, מכשילים את המוכיחים בשער, ומנסים לפגוע בצדיקים, כל אלה יכרתו.
- (כב) **כֹּה-אָמַר ה’ אֱל-בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת-אֲבֹרָהֶם:** ה’ שפדה את אברהם מאור כשדים, אמר לבית יעקב... **לֹא-עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יַחֲרוּ:** יעקב לא יתבייש במעשי צאצאיו, שכן הם ימשיכו לקדש את שם אלהיו.
- (כד) **וַיִּדְעוּ תַעֲי-רוּחַ בִּינָה וְרוּגִים יִלְמְדוּ-לְקַח:** פסוק סיכום - אותם תועים שסברו שה’ לא רואה אותם (לעיל פסוק טו), ידעו וילמדו את דרך ה’.

פרק ל’ (א) **וְלִנְסַךְ מִסְכָּה וְלֹא רוּחִי:** יועצים עצות ומתכננים תוכניות בניגוד לרצון ה’.

(ד) **כִּי-הָיוּ בָצַעַן שָׁרְיוֹ וּמִלְאָכָיו חֲנֹס יִגִּיעוּ:** שרי יהודה הלכו לערי מצרים צוען וחנס, כדי לבקש מפרעה הגנה מפני אשור.

(ה) **כָּל הַבְּאִישׁ עַל-עַם לֹא-יִוְעִילוּ לָמוֹ:** הברית עם מצרים לא תביא כל תועלת אלא רק בושה ואכזבה ליהודה.

המשך בעמוד הבא

מתן ורות

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

- (ו) **מִשָּׂא בְהֵמוֹת נֹגֵב**...: הנביא מתאר בלעג את השיירה הנוסעת מיהודה למצרים, בנגב המדברי ומלא הסכנות, עמוסת אוצרות כדי לשחד את מצרים ולרתמה לעזרתם. בְּאֶרֶץ צָרָה וְצוּקָה לְבִיא וְלִישׁ מָהֶם אֶפְעָה וְשָׂרָף מְעוֹפֵף יִשְׂאוּ עַל-כַּתְף עֵיזִים חִילָהֶם וְעַל-דְּבָשֶׁת גְּמָלִים אוֹצְרֵתָם עַל-עַם לֹא יוֹעִילוּ.
- (ז) **לָכֵן קְרָאתִי לְזֹאת רֹהֵב הֵם שְׁבֵת**: המצרים הם עם גאוותן ובטלן, ואין להיסמך עליהם. 'רהב' הוא גם כינוי למצרים בכמה מקומות (ראו למשל תהלים פ"ז, ד).
- (ח) **עֲתָה בּוֹא כְתִבָּה עַל-לוּחַ אֲתֶם וְעַל-סֵפֶר חֻקָּה**: מאחר והעם מסרב לשמוע לדברי הנביא, מצווה אותו ה' לכתוב את נבואתו על לוח שישאר עם ישראל.
- (י) **דַּבְּרוּ-לָנוּ חֲלֻקוֹת חִזּוֹ מֵהַתְּלוֹת**: העם פונה לנביאים ותובע מהם לנבא לו נבואות נעימות, נוחות ושקרויות.
- (יא) **סוּרוּ מִנִּי-דָרֶךְ הַטּוֹ מִנִּי-אֶרֶץ הַשְּׁבִיתוּ מִפְּנֵינוּ אֵת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל**: אל תעמדו בדרכנו, וחדלו להטיף לנו על אודות ה' קדוש ישראל.
- (יג) **לָכֵן יִהְיֶה לָכֶם הָעוֹן הַזֶּה כְּפָרֵץ נֹפֵל וְנִבְעָה בְּחוּמָה נִשְׁגָּבָה אֲשֶׁר פִּתְּאִם לִפְתָּע יָבוֹא שְׂבָרָה**: עונשו של העם משול לזרם מים כביר שנגלה בחומה גבוהה וחזקה, ושובר אותה במפתיע.
- (יד) **וּשְׂבָרָה כְּשֶׁבֶר נֹבֵל יוֹצְרִים כְּתוּת**...: החומה השבורה תדמה לכד חרס מרוסק לרסיסים, שאינם יכולים לשמש למאומה, אף לא לחיתוי האש ולמילוי מים.
- (טו) **וּתְאִמְרוּ לֹא כִי עַל סוֹס נָנוּס, עַל כֵּן תִּנְסוּן**: העם ציפה לנצח באמצעות סוסי המלחמה המצריים החזקים והמהירים, ועונשו יהיה שיאלץ לברוח במהירות מפני האויב.
- (יח) **וְלָכֵן יִחַכֶּה ה' לַחֲנוּכְכֶם וְלָכֵן יָרוּם לְרַחֲמֶכֶם**: ה' מצפה ומחכה לשעה שבה יוכל לגאול ולרחם על ישראל.
- (יט) **כִּי עִם בְּצִיּוֹן יֵשֶׁב בִּירוּשָׁלַם בְּכּוֹן לֹא תִבְנֶה**: עם ישראל ישוב לבטח בירושלים, והיא לא תיפול ביד האויב.
- (כ) **וְלֹא יִבְנֶה עוֹד מוֹרֵךְ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֵת מוֹרֵיךָ**: הנביאים, מורי העם, לא יסתרו עוד מהעם כפי שהיה עד עתה, אלא יעמדו מולו וישמיעו את דברם.
- (כא) **וְאֲזַנֵּיךָ תִשְׁמַעְנָה דְבַר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדָּרֶךְ לָכֵן בּוֹ**: הנביאים יורו לעם את הדרך הנכונה ללכת בה.
- (כב) **תִּזְדַּם כְּמוֹ דוֹהַ צֵּא תֵאֲמַר לוֹ**: העם יתייחס לפסלים כאל דבר טמא, וירחיקם מעליו.
- (כד) **בְּלֵיל חֲמִיץ יֵאָכְלוּ**: התוצרת החקלאית תהיה בשפע, עד שאפילו הבהמות יקבלו אוכל משובח ומנופה.
- (כו) **וְהָיָה אֹר-הַלְבָּנָה כְּאֹר הַחֲמָה**: כשיתגלה ה' לגאול את עמו תתחולל הארה גדולה בעולם והמאורות יתעצמו.
- (כח) **לְהִנְפֶה גּוֹיִם בְּנֶפֶת שׂוֹא וְרָסוּן מִתְעַה עַל לְחַיֵי עַמִּים**: נפילת הגויים בידי ה' מדומה להנפה בנפה שאיננה קולטת דבר וכל תכולתה נופלת ממנה, ורסן שנועד לכוון את הבהמה לדרך הנכונה, ואילו כאן הוא יתעם ויכוון אותם לאבדון.
- (כט) **הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הַתְּקֻדָּשׁ חָג**: שירת הישועה של ישראל תדמה לשירת השבח וההודיה בליל הראשון של החג, וכשמחת העולים לרגל בשירה וניגונים.
- (לג) **כִּי-עֲרוֹן מֵאֲתָמוֹל תִּפְתָּה**: מקום ההשמדה של מלך אשור כבר הוכן מראש. 'תפתה' היא ככל הנראה ה'תופת' - מקום השריפה למולך בגי בן הינום, מול חומות ירושלים.